

راهبردهای بهره‌گیری از جایگاه دریا در اقتصاد کشور در راستای منویات مقام معظم رهبری

مصطفی سمیعی نسب^۱

چکیده

به‌رغم تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره کسب اقتدار و سیادت اقتصادی در حوزه دریا، تنها از ۱۰ درصد ظرفیت بالقوه دریا در کشور استفاده شده است. اگر حوزه‌هایی مانند شیلات و انرژی نیز در نظر گرفته شود، بهره‌مندی حدود ۲۰ درصد از ظرفیت‌های دریایی کشور برآورد می‌شود. معضلات گسترده‌ای مانند نبود نگرش راهبردی به ظرفیت دریا در نظام تصمیم‌گیری کشور، نگاه تک‌بعدی فنی، نبود برنامه جامع در خصوص چگونگی برداشت ذخایر دریایی، رکود اقتصادی و حمایت ضعیف دولت‌های گذشته، عدم همراه کردن اقوام مختلف و... از عوامل بازدارنده توسعه دریامحور در کشور شناخته می‌شوند. این در حالی است که عدم توسعه اقتصاد دریامحور با هدررفت منافع گسترده اقتصادی، اثرگذاری مضاعف تحریم‌های خارجی، تضعیف امنیت مرزهای آبی، تنزل توان رقابت‌پذیری و... تهدیدکننده امنیت ملی کشور است. فرهنگ‌سازی برای پررنگ کردن اهمیت دریا در صنایع فرهنگی و کتاب‌های نظام تعلیم و تربیت، توسعه گردشگری دریایی و پیشی گرفتن از کشورهای منطقه، تعیین نهاد مشخص برای توسعه دریامحور و رفع معضل تعارض منافع دستگاه‌های مختلف، برقراری ثبات اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری و تغییر در نظام تأمین مالی بخش دریا، توسعه زیرساخت‌های استان‌های جنوبی و ارزیابی مستمر وضعیت رفاه اقتصادی ساکنان این مناطق، تعهد به اجرایی کردن منویات رهبری، بهره‌مندی از ابعاد مختلف ظرفیت‌های مناطق جنوبی، الزام به بودجه‌ریزی متوازن بر اساس سیاست‌های آمایش سرزمین و... به توسعه دریامحور در کشور می‌انجامد.

واژگان کلیدی: منویات رهبری، توسعه دریامحور، امنیت ملی.

مقدمه

بهره‌مندی از مزایای این موهبت الهی به‌عنوان نقطه قوت در مسیر پیشرفت کشورها شناخته می‌شود. با توجه به اهمیت موضوع، رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانات خود به بهره‌مندی از ظرفیت‌های دریا در کشور تأکید جدی داشته‌اند. اهمیت پرداختن به این موضوع از این حیث دوچندان است که الگوی توسعه کشور خشکی‌محور است. در سالیان متمادی مردم از

دریا موهبت و ثروتی الهی است که از دیرباز نقش مهمی در تأمین معاش خانوارها داشته است. در عصر کنونی بهره‌مندی از ظرفیت‌های بی‌شمار دریا تنها در بعد اقتصادی خلاصه نمی‌شود، بلکه تحقق این مهم در حوزه‌های مختلفی مانند امنیت مرزهای آبی، توسعه کشور و... اثرگذار است. به‌عبارت‌دیگر، دانش

سرشار برای رشد علم و فناوری و افزایش کار و ثروت، تولید اقتدار و تأمین نیازهای حیاتی و افق بلندی برای تمدن‌سازی هستند.

رهبری دریا را افقی برای تمدن‌سازی دانسته و در این خصوص، مفهوم مهمی را با عنوان «تمدن دریایی» مطرح کرده‌اند. با توجه به بیانات ایشان، ایران با داشتن موقعیت ممتاز جغرافیایی و قرار داشتن بین دو دریا (در مقابل کشورهای محصور در خشکی) و برخورداری از هزاران کیلومتر سواحل، جزایر و ظرفیت‌های فراوان، لازم است با حضور مؤثر و امنیت‌آفرین در ساحل، فراساحل و اقیانوس، به جایگاه شایسته جهانی و رتبه اول در منطقه و کسب اقتدار و سیادت دریایی دست یابد.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در سال ۱۳۸۶ بیان داشتند: «در کشور ما در طول سالیان دراز، به مسئله دریانوردی بسیار بی‌احترامی و بی‌اهتمامی شده است؛ یعنی ما آن مردمی هستیم که وقتی در یک طرف مرزمان به آب رسیدیم، متوقف شدیم برخلاف ملت‌هایی که وقتی به آب رسیدند، آب برایشان با خشکی یکسان بود مثل انگلیسی‌ها! خیلی از اروپایی‌ها وقتی به آب، به دریاهایشان رسیدند، پایشان را در قایق‌هایشان گذاشتند و مثلاً تا هندوستان آمدند؛ یعنی برایشان آب و خاک هیچ فرقی نداشته است! شما ببینید چه تفاوتی ایجاد می‌کند! یعنی وقتی که آب و خاک برای ملتی تفاوت نکند، پنج قرن، شش قرن، هفت قرن از ملت‌های دیگر جلوتر خواهد افتاد؛ یعنی به دریا که رسید، پایش را به دریا می‌گذارد و حرکت می‌کند. ما نه؛ ما وقتی به دریا رسیدیم،

سواحل و مرزهای آبی کشور به سمت استان‌های مرکزی کم‌آب روی آورده و حتی صنایع آب‌بر هم به این استان‌ها منتقل شده‌اند. این در حالی است که مواجهه کشور با بحران کمبود آب به موضوع مهم و نگران‌کننده امنیتی تبدیل شده است.

مطالعه پیش رو به منویات و اندیشه رهبری در خصوص اهمیت دریا در کشور می‌پردازد. در بخش نخست، به اهم منویات و اندیشه رهبری درباره اهمیت دریا اشاره می‌شود. در بخش دوم، میزان بهره‌مندی از ظرفیت بالقوه مواهب دریا در کشور بررسی می‌شود. در بخش سوم نیز به ملاحظات امنیت اقتصادی در صورت عدم توسعه اقتصاد دریامحور در کشور اشاره می‌شود. در انتها، بعد از جمع‌بندی مطالب مطرح‌شده، راهکارهایی در خصوص توسعه دریامحور در کشور ارائه می‌شود.

۱- مروری بر اهم منویات رهبری درباره اهمیت دریا

بهره‌مندی از مواهب دریا از دیرباز در مسیر توسعه کشورها نقش مؤثری داشته است. با توجه به منافع گسترده این موهبت الهی، بهره‌مندی از ظرفیت‌های بالقوه دریا در دهه‌های اخیر بیش از هر زمان دیگر مورد توجه دولتمردان کشورهای مختلف قرار گرفته است. درایت رهبری در حوزه دریا باعث شده است تا ایشان در این حوزه به‌طور دقیق مفهوم‌پردازی کنند و در خصوص اهمیت دریا بیانات متعدد داشته باشند. از منظر ایشان، دریاها، و خصوصاً دریا‌های آزاد و اقیانوس‌ها، از مواهب الهی و دارای ذخایر و منابع

تمدن اسلامی طرح و غفلت از ظرفیت‌های طبیعی کشور به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین‌های آسیب‌های کشور مطرح می‌شود، باید ضرورت بهره‌مندی از فواید عظیم دریایی در حوزه‌های مختلف هم مورد توجه قرار گیرد. در ادامه، برای درک دقیق‌تر از موضوع، به مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه دریامحور اشاره می‌شود.

مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه دریامحور

- حمل‌ونقل و ترانزیت دریا.
- شیلات.
- نفت و انرژی.
- گردشگری.
- بانکرینگ (سوخت‌رسانی دریایی و نیاز به پهلوگیری کشتی‌ها برای سوخت).
- انبار کالای تجاری.
- صنایع دریامحور و فراساحلی (کشتی‌سازی، تن ماهی و...).
- محیط‌زیست.
- کشاورزی (محصولاتی با آب شور مانند موز و نارگیل).
- دفاعی و امنیتی.
- رفاه جوامع محلی.
- توسعه کشورها.
- علمی و تحقیقاتی (بومی‌سازی رشته‌های فنی و دانش‌افزایی).

اهمیت این موضوع سبب شده است تا کشورهای مختلف برای استفاده حداکثری از این منابع، رقابت گسترده‌ای داشته باشند. بند ۱۱ ایده سیاست‌های کلی

همان‌جا متوقف شدیم. ماندیم تا آن‌هایی که دریاها را تصرف کردند، ببینند و دریای ما را هم تصرف کنند و وارد خشکی ما هم بشوند؛ این‌طوری شده دیگر! جزیره هرمز، بندرعباس و بوشهرمان در طول همین مرزهایی که الآن دست شماسست، مدت‌ها در دست بیگانه‌ها بود».

رهبر معظم انقلاب اسلامی در یکی دیگر از سخنرانی‌هایشان در سال ۱۳۹۰، دریا را برای یک کشور، فرصتی بزرگ برای پیشرفت و حفظ منافع ملی دانسته‌اند. بر اساس منویات رهبری: «فواید دریا برای هر کشور و هر ملت، فواید راهبردی است. فواید بزرگ و کلان است. کسانی با تسلط بر دریا و دریانوردی در طول قرن‌های پی‌درپی — تقریباً در طول چهار قرن — توانستند قدرت بین‌المللی خودشان را تا سرزمین‌های دوردست گسترش دهند. به ملت‌ها ظلم شد. سرزمین‌ها غصب شد. منابع ملت‌ها تضييع شد، اما آن دولت‌ها و کشورهای مسلط بر دریا توانستند از این طریق ظالمانه برای خود حیثیت‌های مادی و قدرت‌های بزرگ فراهم بیاورند. ملت‌های منطقه چه در خلیج فارس چه در دریای عمان، سال‌های متمادی — شاید ده‌ها سال — عادت کرده بودند که صدای قدرت‌مداران و زورگویانه کسانی را که سوار بر ناوهای جنگی می‌شدند و از دوردست‌ها به این منطقه می‌آمدند، بشنوند و در مقابل آن‌ها سکوت کنند و دم فرو بندند». رهبر معظم انقلاب اسلامی به توسعه دریامحور تأکید ویژه‌ای داشته‌اند. اهمیت این موضوع از این حیث دوچندان است که در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که افق

پرداخته نشده است. با توجه به اهمیت موضوع، ایده‌های اولیه تدوین سیاست‌های کلی توسعه دریامحور مورد اشاره قرار می‌گیرد.

۱- توجه همگانی به نقش حیاتی و همه‌جانبه دریا در

ابعاد اقتصادی، امنیتی و تمدنی در پیشرفت کشور

به دلیل عدم مفهوم‌سازی صحیح و گفت‌مان‌سازی در خصوص اهمیت دریا و ضعف در لایه‌های پنهانی، نتوانسته‌ایم از مزیت بالقوه این موهبت الهی در کشور بهره لازم را ببریم و در این خصوص عملکرد مناسبی نداشته‌ایم و تنها در محتوای کتاب‌های آموزشی به این مهم به صورت محدود پرداخته شده است؛ به طوری که عبارت دریا برای فرزندانمان احساس ترس و خطر غرق شدن را تداعی می‌کند. با توجه به بیانات رهبری، در سال‌های دور دریانورد بوده‌ایم، اما به دلیل استعمار در این حوزه متوقف شده‌ایم. این در حالی است که در غرب توجه ویژه‌ای به این مهم شده است؛ به طوری که حتی پتر کبیر از طریق دریا توانست کشورگشایی کند.

۲- اولویت دادن به توسعه و آمایش سواحل، بنادر

و جزایر در محور چابهار-خرمشهر با تأکید بر

هویت اسلامی-ایرانی

ایجاد زیرساخت‌های لازم زیربنایی حقوقی، اقتصادی، امنیتی و... برای سرمایه‌گذاری با توجه به اقتصاد مقاومتی، استقرار مناسب صنایع، فعالیت‌ها و جمعیت با استفاده حداکثری از توان داخل. فراهم کردن زیست‌بوم دانش‌بنیان از شروط لازم برای تحقق این موضوع است.

موضوع آمایش در سه سطح ۱- سند استان، ۲-

سند ملی و ۳- سند توسعه سواحل مکران مطرح

برنامه هفتم عبارت است از تحقق سیاست‌های کلی آمایش سرزمین با توجه به مزیت‌های بالفعل و بالقوه و اجرایی ساختن موارد برجسته آن با توجه ویژه به دریا، سواحل، بنادر و آب‌های سرزمینی. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، تأکید ویژه‌ای بر گستره دریا شده است. در سیاست‌های کلی برنامه ششم بر بهره‌وری از دریاها، توسعه دریامحور، پیشرفت اقتصادی، حمل‌ونقل دریایی و اکوتوریسم (طبیعت‌گردی) دریایی تأکید شده بود. برای مثال، در بندهای ۱۹، ۲۱، ۲۳ و ۲۸ سیاست‌های کلی برنامه ششم بر موارد زیر تأکید شده است.

بند ۱۹: تقسیم کار و تعیین نقش ملی در مناطق، استان‌ها، نواحی، سواحل و جزایر کشور با رعایت الزامات آن در چهارچوب سیاست‌های کلی مربوط برای افزایش تولید ثروت ملی و حمایت دولت از سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و روستایی.

بند ۲۱: توسعه اقتصاد دریایی جنوب کشور در محور چابهار-خرمشهر با تأکید بر سواحل مکران.

بند ۲۳: توسعه بازارهای دریایی و ایجاد مناطق مهم اقتصادی در زمینه‌های دارای مزیت.

بند ۲۸: اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی (از قبیل صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، حمل‌ونقل، مواد پیشرفته، ساختمان، فناوری اطلاعات و ارتباطات، هوافضا، دریا، آب و کشاورزی) و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در آن‌ها.

به‌رغم تأکید رهبری در خصوص توسعه دریامحور در کشور، در عمده برنامه‌های توسعه پس از انقلاب اسلامی به این موضوع آن‌طور که باید،

حوزه دریا درگیر هستند. این در حالی است که تداخل و عدم شفافیت فعالیت سازمان‌های مختلف، مانع از توسعه این بخش در کشور شده است. همچنین، قانون دریایی بنادر مصوب سال ۱۳۴۸، همچنان در حال اجراست در حالی که ضرورت تغییر قانون دریایی بنادر، موضوع مهمی است که باید به آن توجه کرد. در خصوص توجه به زیرساخت‌های حقوقی نیز باید گفت، عدم حضور افراد متخصص و آگاه در زمینه چگونگی الحاق کشور به کنوانسیون‌های دریایی از دیگر موانع توسعه دریامحور در کشور است. افزون‌بر مطالب مطرح‌شده، وجود موانع متعدد پیش روی سرمایه‌گذاران و همچنین، محدودیت‌های مالی از دیگر موانع مهم توسعه دریامحور در کشور به شمار می‌آید.

۵- اولویت‌دهی به توسعه اقتصاد دریا و تأمین دسترسی‌ها برای فعالیت‌های بندری، تجاری، ترانزیتی، صنایع دریایی و دریانوردی با احداث و تکمیل شبکه‌های وسیع ارتباطاتی

همان‌طور که اشاره شد، به‌رغم تأکید رهبری درباره ضرورت توسعه دریامحور و کسب اقتدار و سیادت اقتصادی در حوزه دریا، عمده برنامه‌های توسعه پس از انقلاب اسلامی آن‌طور که باید، به این موضوع نپرداخته‌اند.

با توجه به اهمیت موضوع، در بخش بعد، به‌صورت تفصیلی میزان بهره‌مندی از ظرفیت بالقوه مواهب دریا در کشور مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

است. با توجه به تخصیص بودجه بر اساس سند آمایش، رقابت (بعضاً ناسالم) برای دریافت منافع بیشتر شکل گرفته است. نقشه جامع برای آمایش کشور تدوین نشده و نگاه مجزا بدون توجه به سند استان‌ها، مانع از توسعه این مناطق شده است.

بی‌توجهی به هویت اسلامی-ایرانی موضوع دیگری است که مانع بهره‌مندی از این ظرفیت در کشور شده است. ۸۰ درصد پهنه ساحلی از موسیقی فاخر بوشهری تغذیه می‌شود، اما از این ظرفیت بالقوه در کشور به‌درستی استفاده نشده است. توجه به هویت اسلامی موضوع مهمی است که از آن غافل شده‌ایم. برای مثال، اقدامات مؤثر در خصوص جذب گردشگر با رعایت شئون اسلامی ضروری تلقی می‌شود.

۳- تأمین نیروی انسانی و مدیریتی متعهد و کارآمد با پشتوانه علمی-پژوهشی لازم برای توسعه حوزه دریا در توضیح این موضوع می‌توان به ظرفیت‌های رشته‌های نرم و بین‌رشته‌ای در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی توجه داشت. این در حالی است که دانشگاه‌های کشور تنها بر رشته‌های مهندسی و ملوانی متمرکز و از ظرفیت رشته‌های مهمی مانند اقتصاد دریا و مدیریت دریا غافل شده‌اند.

۴- به‌روزرسانی و ارتقای ساختارها و قوانین حوزه بنادر، دریانوردی، فناوری و اقتصاد دریامحور برای بهره‌برداری صحیح و حداکثری از منابع دریا و ذخایر به‌عنوان سرمایه ملی و بشری با رعایت موازین اسلامی در بسیاری از کشورها حوزه دریا به سازمان‌های متعددی وابسته است، اما در ایران تعداد این سازمان‌ها بیشتر است و حتی ۱۳ تا ۱۴ سازمان در

۲- بررسی میزان بهره‌مندی از ظرفیت بالقوه مواهب دریا در کشور

به دلیل پراکندگی جمعیت در طول ادوار مختلف تا امروز، الگوی توسعه کشور خشکی محور بوده است (قبل از دوران صفویه). از این رو شاهد توزیع بالای جمعیت در بخش خشکی و کاهش تراکم جمعیت (به استثنای شمال کشور) در سواحل و کرانه‌های دریا هستیم. این در حالی است که رهبر معظم انقلاب اسلامی به فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای افزایش سهم جمعیت و فعالیت در مناطق کم‌تراکم با اولویت مناطق شرقی و جنوبی کشور اشاره داشته‌اند. از جمله دلایل کاهش تراکم جمعیت استان‌های جنوبی کشور محدودیت امکانات در این مناطق است؛ به طوری که هر چه به سمت روستاها و شهرهای حاشیه خلیج فارس می‌رویم، فقر و عقب‌ماندگی بیشتر می‌شود. همچنین، بر اساس الگوهای مدون، بهترین مکان برای کارخانجات و شرکت‌های بزرگ فولادی، سواحل دریاست، اما به دلیل سیاست‌زدگی در کشور، این مهم مغفول مانده است.

همان‌طور که اشاره شد، با وجود تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی به افزایش سهم جمعیت و فعالیت در مناطق کم‌تراکم با اولویت مناطق شرقی و جنوبی کشور، استان‌های جنوبی ضمن دسترسی به منابع عظیم نفت، معادن و... از استان‌های محروم کشور شناخته می‌شوند. نرخ بالای تورم، جهش نرخ ارز، نوسان متغیرهای کلان اقتصادی و... نه تنها مانع از جذب سرمایه خارجی شده است، بلکه کاهش انگیزه فعالان بخش خصوصی در مناطق جنوبی کشور را به

دنبال داشته است. نرخ بالای بیکاری یکی از عوامل مؤثر در کاهش جمعیت استان‌های جنوبی کشور شناخته می‌شود. زیرساخت‌های نامناسب در حوزه‌های مختلف حمل‌ونقل، انرژی، بهداشت و سلامت و... در استان‌های جنوبی کشور به کاهش تراکم جمعیت و توزیع نامتوازن آن در این مناطق دامن زده است. محدودیت دسترسی به امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی، آموزش و... مهاجرت فرستی استان‌های جنوبی کشور را تشدید کرده است. به دلیل عدم توسعه استان‌های جنوبی، توسعه دریامحور در کشور محدود شده است.

توسعه دریامحور بر اساس بهره‌مندی از ظرفیت‌های دریاست. بعضی از کارشناسان این حوزه معتقدند تنها از ۱۰ درصد ظرفیت دریا استفاده می‌شود؛ البته در صورتی که مبنای شیلات و انرژی باشد، ایران تاکنون از حدود ۲۰ درصد ظرفیت‌های دریایی پیرامون خویش بهره برده است. باید دقت کرد که نگاه تک‌بعدی فنی (مانند کشتی‌رانی) در این حوزه وجود دارد و دیگر ظرفیت‌های دریا مورد غفلت واقع شده است. برای مثال، صید سالانه آبزیان در کشور ۷۵۰ هزار تن و ایران در جایگاه نخست صید و آبی‌پروری منطقه است، اما جایگاه ۲۷ کشور در صید و آبی‌پروری در جهان با توجه به طول خط ساحلی (حدود ۵۸۰۰ کیلومتر) و دیگر ظرفیت‌های کشور همخوانی ندارد. همچنین، سرانه مصرف آبزیان در جهان در سال ۲۰۲۰، ۲۴ کیلوگرم و سرانه مصرف آبزیان در ایران تنها ۱۲/۸ کیلوگرم در سال ۱۳۹۹ بوده است. مصرف اندک آبزیان در سبد غذایی ایرانیان یکی دیگر از عوامل محدودکننده توسعه دریامحور در کشور است.

کشور به مناطق ساحلی (۳/۶ متر بر کیلومتر مربع)، گویای ظرفیت بالای کشور در بهره‌برداری از منافع حاصل از توسعه صنایع دریایی است. همچنین، ظرفیت مالکیت ناوگان به میزان ۴۳۳۵، ۱۰۰۰ DWT در سال ۲۰۱۹ گزارش شده که این ظرفیت حدود ۰/۲۲ درصد از کل ظرفیت ناوگان در دنیا است. ساخت کشتی در کشور به میزان ۶۶۵ GT، کمتر از ۰/۰۱ درصد از ظرفیت ساخت کشتی دنیا در سال ۲۰۱۹ است. با توجه به اهمیت موضوع، در جدول شماره ۱، به مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف، تهدیدها و فرصت‌های توسعه دریامحور در کشور اشاره می‌شود.

با توجه به محدودیت دسترسی به آمار و اطلاعات، این سؤال مهم مطرح است که چند درصد از اهداف تعیین شده در خصوص بهره‌مندی از مواهب دریا طی سال‌های اخیر محقق شده است؟ به نظر می‌رسد تحقق اهداف تعیین شده در این حوزه با محدودیت‌های جدی مواجه و این موضوع مانع از توسعه دریامحور در کشور شده است. در این بین می‌توان به وضعیت صنایع دریایی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه دریامحور در کشور اشاره کرد. با توجه به آخرین گزارش آنکتاد، مناطق ساحلی ایران ۰/۳۶ درصد از کل مناطق ساحلی جهان را شامل می‌شود. نسبت مساحت کل

جدول ۱- مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف، تهدیدها و فرصت‌های توسعه دریامحور در کشور

نقاط ضعف	نقاط قوت
<ul style="list-style-type: none"> ■ تعدد سازمان‌های مرتبط و وجود تعارض منافع دستگاه‌های مختلف ■ نبود نهاد مشخص و متولی در این حوزه ■ رکود اقتصادی و حمایت ضعیف دولت‌های گذشته از سرمایه‌گذاران ■ عدم هدف‌گذاری مشخص و نبود برنامه جامع و مدون ■ محدودیت دسترسی به منابع مالی ■ اعمال تحریم‌های خارجی ■ محدودیت دسترسی به آمار و اطلاعات شفاف ■ نهادینه شدن احساس ترس از دریا ■ الگوی توسعه خشکی‌محور در سالیان گذشته ■ عدم به‌روزرسانی برخی قوانین در این حوزه ■ عدم پایداری و تعهد در دستیابی به اهداف توسعه دریامحور ■ عدم توجه به هویت اسلامی-ایرانی 	<ul style="list-style-type: none"> ■ تأکید، حمایت و مطالبه مقام معظم رهبری درباره توسعه دریامحور ■ نیروی انسانی جوان، نخبه و متخصص ■ اراده جدی دولت سیزدهم در خصوص ضرورت توسعه دریامحور
تهدیدها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> ■ وجود رقابتی جدی در بهره‌برداری از ظرفیت‌های بالقوه دریا ■ شیوع همه‌گیری بیماری کرونا ■ عدم همراهی و رضایت اقوام مختلف و تنوع فرهنگی ■ عدم استفاده صحیح از فرصت بالقوه تجارت دریایی با کشورهای همسایه ■ نگاه مجزا بدون توجه به سند استان‌ها ■ عدم استفاده از افراد متخصص در بررسی چگونگی الحاق کشور به کنوانسیون‌های دریایی 	<ul style="list-style-type: none"> ■ موقعیت ژئوپلیتیک کشور، دارا بودن ذخایر نفت و گاز، دسترسی بالا به خطوط ساحلی و... ■ ظرفیت بالقوه اقتصاد دانش‌بنیان و تلاش برای بومی‌سازی نوآوری‌ها و فناوری‌های پیچیده

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

رقبای جدی در بهره‌برداری از ظرفیت‌های بالقوه دریا، عدم همراهی و ایجاد رضایت اقوام مختلف و تنوع فرهنگی و... از عوامل بازدارنده توسعه دریامحور در کشور هستند.

با توجه به مطالب مطرح‌شده، از ظرفیت بالقوه این موهبت الهی در کشور به‌درستی استفاده نشده است. این درحالی است که بیانیه «گام دوم انقلاب» در بهمن ۱۳۹۷ خطاب به ملت ایران، به‌ویژه جوانان، به‌مثابه منشوری برای «دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» است. رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب، به ظرفیت‌های مادی بدون استفاده در کشور اشاره داشته‌اند. دهه دوم چشم‌انداز (از بهمن ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۴، حدود ۷ سال) با توجه به ظرفیت‌های فعلی کشور در حوزه‌های مختلف از جمله کشاورزی، بازار منطقه‌ای، سواحل طولانی و... دستور کار کابینه دولت جدید را نیز دربرمی‌گیرد. در صورت توجه به بیانات رهبری در خصوص بهره‌مندی از ظرفیت‌های فعلی، امکان لغو تحریم‌ها در بنادر وجود دارد. برای مثال، به خارج شدن چابهار از فهرست تحریم‌ها اشاره می‌شود. همچنین، توجه به توسعه دریامحور امکان ورود دیگر کشورها (مانند عمان، چین و حتی کشورهای اروپایی) را به کشور فراهم می‌کند.

افزون‌بر مطالب مطرح‌شده، توسعه سواحل مکران به‌عنوان ابرپروژه اقتصاد دریامحور در کشور مورد تأکید رهبری بوده است. در گام نخست، مصوبات دولت در زمینه برنامه توسعه سواحل مکران قابل قبول بوده، اما تخصیص بودجه به این

درايت رهبري در حوزه دريا باعث شده است تا ايشان در اين حوزه به‌طور دقيق مفهوم‌پردازی کنند و در خصوص اهميت دريا بيانات متعدد داشته باشند. از منظر ايشان، درياها، و خصوصاً درياهای آزاد و اقيانوس‌ها، از مواهب الهی و دارای ذخایر و منابع سرشار برای رشد علم و فناوری و افزایش کار و ثروت، تولید اقتدار و تأمین نیازهای حیاتی و افق بلندی برای تمدن‌سازی هستند.

همان‌طور که اشاره شد، رویکرد رهبری درباره توسعه اقتصاد دریامحور نقطه قوتی در بهره‌مندی از مزایای عمده توسعه دریامحور به شمار می‌آید. همچنین، موقعیت ژئوپلیتیک کشور از جمله فرصت‌های بالقوه در توسعه دریامحور شناخته می‌شود. برای مثال، ایران دارای حدود ۵۷۰۰ کیلومتر نوار ساحلی است. وجود ساحلی مانند درک در سیستان و بلوچستان (تلاقی دریا با شنزار و کویر)، فرصت مناسبی برای گردشگری، مطالعات نظامی و... فراهم می‌آورد. همچنین، ایران حدود ۴۵ جزیره دارد. دستور رهبر معظم انقلاب در این حوزه، مسکونی‌سازی این مناطق بوده درحالی‌که تنها ۱۰ درصد در این خصوص پیشروی شده است. با توجه به جدول شماره ۱، رکود اقتصادی و حمایت ضعیف دولت‌های گذشته از سرمایه‌گذاران در کنار عوامل دیگری مانند وجود

۳- ملاحظات امنیت اقتصادی

در عصر کنونی غفلت از توسعه دریامحور مانع از رشد پایدار اقتصادی کشور می‌شود. عدم توسعه بر پایه بهره‌مندی از قابلیت‌های دریا مانع رونق بسیاری از صنایع جانبی در این حوزه و ایجاد فرصت‌های شغلی مولد مستقیم و غیرمستقیم در کشور می‌شود. از سوی دیگر، عدم توسعه اقتصاد دریامحور با محدودیت‌های تجارت خارجی، بهره‌مندی از فرصت‌های بالقوه درآمدزایی کشور را محدود می‌سازد درحالی‌که کشور دارای مرزهای ساحلی گسترده‌ای است. غفلت از توسعه دریامحور در این مناطق با از دست رفتن فرصت‌های بالقوه رونق کسب‌وکارها و اشتغال‌زایی باعث گسترش فقر و محرومیت ساکنان مناطق ساحلی، به‌خصوص سواحل جنوب کشور می‌شود.

محدودیت دسترسی به امکانات رفاهی برای ساکنان استان‌های جنوبی کشور، به‌خصوص استان سیستان و بلوچستان، موضوع نگران‌کننده‌ای است. در چنین شرایطی، تمایل به فرصت‌های شغلی غیرمولد مانند قاچاق کالا و ارز در استان‌های جنوبی کشور تشدید می‌شود. گسترش فقر و شکاف سطح رفاه ساکنان این مناطق با دیگر اقشار جامعه، اعتراض طیف وسیعی از جامعه را به دنبال دارد. برای مثال، بحران کمبود آب در استان خوزستان و محدودیت دسترسی به این نیاز مهم اساسی، موج گسترده‌ای از نارضایتی عموم مردم را به دنبال داشته است. در

بخش عملکرد مناسبی نداشته است. با توجه به اظهارنظر برخی کارشناسان این حوزه، تا پایان سال ۱۳۹۸ پیشرفت فیزیکی پروژه‌ها ۲۴ درصد بود درحالی‌که هدف‌گذاری تا پایان دولت دوازدهم، ۴۰ درصد و در برنامه ششم توسعه، ۶۰ درصد بود. به عبارت دیگر، وجود دست‌کم ۲۰ درصد کاستی در اجرای برنامه‌ها نگران‌کننده است. با توجه به اظهارنظر برخی از کارشناسان، ایران دست‌کم تا ۱۰ سال دیگر و حتی بیشتر، توان توسعه پهنه مکران را ندارد^۱.

نکته مهم دیگر اینکه، برای توسعه دریامحور در کشور، افزون‌بر تمرکز بر ظرفیت‌های بالقوه استان‌های جنوبی، باید به ظرفیت‌های استان‌های شمالی کشور نیز توجه شود. به دلیل آب‌وهوای مناسب استان‌های شمالی کشور شاهد افزایش جمعیت و دسترسی مناسب‌تر به برخی امکانات در این مناطق هستیم، اما موضوع فروش و تغییر کاربری زمین در استان‌های شمالی نگران‌کننده است.

درنهایت، به‌رغم توجه و تأکید مقام معظم رهبری بر بهره‌مندی از توان و مزیت بالقوه توسعه دریامحور در کشور، از این ظرفیت آن‌طور که باید، استفاده نشده که این موضوع توسعه دریامحور در کشور را محدود ساخته است. این در حالی است که توجه ویژه به این بخش، نقش کلیدی در ارتقای وضعیت اقتصادی کشور و خلق ثروت دارد.

۱. جلسه تشکیل شده در پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر با حضور دکتر حیدری از مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۴۰۰).

صنایعی مانند صنعت کشتی سازی نقش مهمی در دور زدن تحریم های خارجی و برقراری امنیت مرزهای آبی کشور ایفا می کند. از این رو عدم توسعه اقتصاد دریامحور تنها به هدررفت منافع گسترده اقتصادی محدود نمی شود و تهدیدکننده امنیت ملی کشور است.

در بسیاری از کشورها حوزه دریا به سازمان های متعددی وابسته است، اما در ایران تعداد این سازمان ها بیشتر است و حتی ۱۳ تا ۱۴ سازمان در حوزه دریا درگیر هستند. این در حالی است که تداخل و عدم شفافیت فعالیت سازمان های مختلف، مانع از توسعه این بخش در کشور شده است.

جمع بندی و راهکارهای پیشنهادی

رهبر معظم انقلاب اسلامی به دلیل اهمیت و پیامدهای مثبت توسعه دریامحور در ابعاد گسترده، به توسعه دریامحور در کشور تأکید جدی دارند و این امر را در ابلاغیه تدوین سیاست های کلی توسعه دریامحور آشکار کردند. با وجود اهمیت این موضوع، متأسفانه الگوی پیشرفت و توسعه کشور برخلاف بسیاری از کشورها، کاملاً خشکی محور است. این موضوع سبب شده است تا به اعتقاد بعضی از کارشناسان این حوزه، تنها ۱۰ درصد از ظرفیت دریا در کشور مورد استفاده قرار گیرد. اگر حوزه هایی مانند شیلات و انرژی نیز در نظر گرفته شود، ایران

چنین شرایطی، سوءاستفاده گروه های تجزیه طلب و معاند داخلی و خارجی تهدید جدی برای امنیت ملی کشور است. نکته مهم دیگر اینکه، عدم همراهی مسئولان کشور برای رفع دغدغه های معیشتی ساکنان استان های مواجه با بحران کمبود آب، مخل برقراری امنیت مرزهای کشور و تهدید جدی برای امنیت ملی به شمار می آید. از سوی دیگر، ترس از تغییر فرهنگ و آداب و رسوم ساکنان این مناطق و عدم همراهی با آنان در این مسیر، عامل بازدارنده دیگری در مسیر توسعه اقتصاد دریامحور کشور است.

افزون بر مطالب مطرح شده، بی توجهی به رویکرد رهبری در خصوص اهداف تعیین شده در زمینه توسعه دریامحور، موضوعی است که توسعه روزافزون دیگر کشورها و پیشی گرفتن آنان در این حوزه را به دنبال داشته است. برای مثال، کشورهای همسایه عربی با سرمایه گذاری مضاعف برای رونق جاذبه های گردشگری، به جذب گردشگر در مناطق ساحلی روی آورده اند و رقیب جدی ایران در جذب گردشگر به شمار می آیند. همچنین، برخی از کشورها با برداشت بی رویه و حتی غیرقانونی از منابع دریایی سعی در بیشتر کردن سود اقتصادی خود دارند. نبود برنامه جامع و مدون در خصوص چگونگی بهره برداری و برداشت ذخایر دریایی با توجه به محدودیت و پایان پذیری این منابع، تهدید دیگری در کاهش توان رقابت پذیری کشور به شمار می آید.

با توجه به اهمیت مرزهای آبی در برقراری امنیت ملی، توسعه اقتصاد دریامحور با رونق

برنامه‌ریزان کشور قرار گرفته است تا با توجه کامل به دریا و اتخاذ راهبرد کلان توسعه دریامحور و تدوین سند جامع دریایی کشور برای بهره‌گیری مناسب از حوزه‌های مختلف مرتبط با دریا، به جبران غفلت تاریخی عدم به‌کارگیری کامل مزیت‌های موجود در دریا پرداخته شود تا کشور از موهبت‌های این نعمت عظیم خدادادی بهره‌مند شود.

با توجه به اهمیت موضوع، راهکارهایی در خصوص توسعه دریامحور در کشور ارائه می‌شود.

اسطوره‌سازی و پررنگ کردن اهمیت دریا در صنایع فرهنگی و کتاب‌های آموزشی: عدم اسطوره‌سازی در خصوص اهمیت دریا، ضعف در لایه‌های پنهانی، احساس ترس از غرق شدن در دریا برای فرزندان، عدم شناخت از دریا و ظرفیت‌های بالقوه آن و... مانع بهره‌مندی از مزیت بالقوه این موهبت الهی در کشور شده است. همچنین، به صنایع فرهنگی در توسعه دریامحور آن‌طور که باید، پرداخته نشده است. با توجه به اهمیت موضوع، اسطوره‌سازی در خصوص اهمیت دریا در کتاب‌های آموزشی، به‌خصوص در سنین پایین، گسترش کمی و کیفی صنایع فرهنگی مرتبط با دریا و... در چگونگی بهره‌مندی از ظرفیت‌های این مناطق از ضرورتی دوچندان برخوردار است.

توسعه گردشگری دریایی و پیشی گرفتن از کشورهای منطقه: کشورهای منطقه در جذب گردشگر در مناطق ساحلی در سال‌های اخیر بسیار موفق عمل کرده‌اند. برای مثال، کشور عربستان به کمک جذب گردشگر به دستیابی به اهداف تعیین شده

تاکنون حداکثر ۲۰ درصد از ظرفیت‌های دریایی پیرامون خویش را به کار برده است. با توجه به نتایج مطالعه پیش رو، معضلات گسترده‌ای مانند نگاه تک‌بعدی فنی (مانند کشتیرانی) در این حوزه، نبود برنامه جامع و مدون در خصوص چگونگی بهره‌برداری و برداشت ذخایر دریایی، رکود اقتصادی و حمایت ضعیف دولت‌های گذشته از صنایع دریایی، عدم همراهی و رضایت اقوام مختلف و تنوع فرهنگی و... از عوامل بازدارنده توسعه دریامحور در کشور شناخته شده‌اند.

همان‌طور که اشاره شد، بی‌توجهی به رویکرد رهبری در خصوص اهداف تعیین‌شده در زمینه توسعه دریامحور، پیشی گرفتن دیگر کشورها در این حوزه را به دنبال داشته است. برای مثال، کشورهای همسایه در سال‌های اخیر به‌طور جدی سعی در بهره‌برداری روزافزون از ظرفیت‌های دریا مانند جذب گردشگر در مناطق ساحلی، برداشت‌های بی‌رویه و حتی غیرقانونی از منابع دریایی و... داشته‌اند. این در حالی است که توسعه اقتصاد دریامحور با رونق‌سنایی مانند صنعت کشتی‌سازی زمینه دور زدن تحریم‌های خارجی، برقراری امنیت مرزهای آبی کشور و افزایش توان رقابت‌پذیری کشور را به دنبال دارد. درنهایت، عدم توسعه اقتصاد دریامحور، افزون‌بر هدررفت منافع گسترده اقتصادی، تهدیدکننده امنیت ملی کشور است.

اینک در ابتدای مسیر گام دوم انقلاب اسلامی و در آستانه تهیه برنامه هفتم توسعه و آغاز فعالیت دولت سیزدهم، مناسب‌ترین فرصت در اختیار

در سند ۲۰۳۰ امیدوار است درحالی که ایران با داشتن ویژگی‌های منحصربه‌فرد جغرافیایی، تاریخی و... در این حوزه به خوبی عمل نکرده است. در این بین، سرمایه‌گذاری برای توسعه امکانات تفریحی در مناطق ساحلی، معرفی مکان‌های تفریحی و... با حفظ شئون اسلامی از اهمیت دوچندان برخوردار است. می‌توان با فراهم کردن محیطی امن و مدرن افزون‌بر ترغیب گردشگران، به موضوع مهم هویت ایرانی و رعایت شئون اسلامی برای بانوان توجه ویژه‌ای داشت.

- تعیین نهاد مشخص برای توسعه دریامحور و رفع معضل تعارض منافع دستگاه‌های مختلف: تعدد سازمان‌های متعدد درگیر با حوزه دریا، تداخل و عدم شفافیت فعالیت سازمان‌های مختلف و تعارض منافع دستگاه‌های مختلف مانع از توسعه این بخش در کشور شده است. با توجه به اهمیت موضوع، تعیین نهاد مشخص و ملزم کردن این نهاد به ارائه آمار و اطلاعات به‌روز و شفاف به‌صورت سالانه برای توسعه اقتصاد دریامحور در کشور، از ضرورتی دوچندان برخوردار است.

با وجود تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی به افزایش سهم جمعیت و فعالیت در مناطق کم‌تراکم با اولویت مناطق شرقی و جنوبی کشور، استان‌های جنوبی ضمن دسترسی به منابع عظیم نفت، معادن و... از استان‌های محروم کشور شناخته می‌شوند.

نرخ بالای بیکاری یکی از عوامل مؤثر در کاهش جمعیت استان‌های جنوبی کشور شناخته می‌شود. زیرساخت‌های نامناسب در حوزه‌های مختلف حمل‌ونقل، انرژی، بهداشت و سلامت و... در استان‌های جنوبی کشور به کاهش تراکم جمعیت و توزیع نامتوازن آن در این مناطق دامن زده است.

- برقراری ثبات اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری و تغییر در نظام تأمین مالی بخش دریا: بی‌ثباتی اقتصادی کشور کاهش انگیزه فعالیت بخش خصوصی و فرار سرمایه را در بیشتر سطوح از جمله بخش دریای کشور به دنبال داشته است. برخورد قاطع و سریع با متخلفان و اخلاط‌گران بازار، نظارت دقیق سازمان‌های ذی‌ربط و اجرای سیاست‌های تنبیهی، اتخاذ سیاست‌های مبتنی بر تأمین ثبات اقتصادی و حمایت هدفمند دولت در راستای جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، معافیت‌های مالیاتی و... بیش از هر زمان دیگر ضرورت دارد. همچنین، برای توسعه دریامحور، حمایت‌های مالی دولت در قالب ارائه منابع مالی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی با نرخ پایین بازگشت و با تضامین ساده، تغییر در نظام تأمین مالی بخش دریا با عنوان پروژه‌های خیار دریایی برای جذب سرمایه‌گذار و جذب پول‌های در گردش و... اهمیتی دوچندان دارد. سیاست‌نویسی صرف در این حوزه راهگشا نیست و نیاز به حضور دستگاه مجری احساس می‌شود. از آنجاکه در این خصوص تأسیس وزارت

کشور به مناطق جنوبی و... در توسعه اقتصاد دریامحور کشور راهگشاست.

- تعهد به اجرایی کردن منویات رهبری پیرامون توسعه اقتصاد دریامحور: با توجه به تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر توسعه دریامحور در کشور، تعهد (نه در قالب شعار) به اجرایی کردن منویات رهبری درباره توسعه دریامحور کشور و ارائه عملکرد شفاف دستگاه‌های ذی‌ربط به ایشان، در تحقق این مهم راهگشاست. همچنین، حمایت‌های همه‌جانبه دولت و تلاش برای دستیابی به فناوری‌های نوین در صنایع دریایی، مطالعه و بررسی دقیق تجربه کشورهای پیشرو در اقتصاد دریامحور، ضرورت انجام دادن R&D برای بومی‌سازی فناوری‌های پیشرفته در صنایع دریایی، آینده‌پژوهی و مطالعات تحقیقاتی در حوزه اقتصاد دریا، عدم تمرکز صرف به رشته‌های مهندسی و ملوانی و در مقابل، توجه به ظرفیت‌های رشته‌های نرم و بین‌رشته‌ای اقتصاد دریا و مدیریت دریا و... از اهمیت بسیار برخوردار است.

رکود اقتصادی و حمایت ضعیف دولت‌های گذشته از سرمایه‌گذاران در کنار عوامل دیگری مانند وجود رقبای جدی در بهره‌برداری از ظرفیت‌های بالقوه دریا، عدم همراهی و ایجاد رضایت اقوام مختلف و تنوع فرهنگی و... از عوامل بازدارنده توسعه دریامحور در کشور هستند.

جداگانه دریانوردی یا شورا توصیه نمی‌شود، فعالیت سازمان‌های توسعه‌ای فقط در جایگاه تصمیم‌گیر و ناظر (نظارتی و نه مالک) ضروری به نظر می‌رسد.

- توسعه زیرساخت‌های استان‌های جنوبی و ارزیابی مستمر وضعیت رفاه اقتصادی ساکنان این مناطق: با توجه به ظرفیت‌های بی‌شمار استان‌های جنوبی کشور، محرومیت‌زدایی این مناطق زمینه توسعه دریامحور کشور را فراهم می‌آورد. در این راستا، شناسایی و حذف یارانه دهک‌های بالای درآمد و در مقابل، افزایش یارانه ساکنان مناطق جنوبی، تعدیل درآمد حقیقی (نه درآمد اسمی) و اعطای بن خرید کالا و خدمات اساسی (غیرقابل فروش) به اقشار متوسط و پایین درآمدی استان‌های جنوبی، تدوین برنامه جامع برای کاهش فقر (به دلیل وجود برنامه‌های جزیره‌ای نهادهای مختلف)، تعیین اهداف مشخص برای ارتقای سطح رفاه ساکنان مناطق جنوبی، ارزیابی سالانه سطح معیشت ساکنان این مناطق و تعیین بازه زمانی مشخص برای این کار، بهره‌مندی از تجربه دیگر کشورها در این حوزه و... اهمیت بسیار دارد. همچنین، سرمایه‌گذاری در راستای افزایش دسترسی و توزیع عادلانه امکانات آموزشی و بهداشتی، اتخاذ سیاست‌هایی در راستای اشتغال‌زایی مولد برای فارغ‌التحصیلان جوان دانشگاهی و کاهش انگیزه مهاجرت متخصصان بومی مناطق جنوبی کشور، آموزش و مهارت‌آموزی کشاورزان در این مناطق (با هدف کاهش هدررفت آب)، اتخاذ سیاست‌های مشوق مبتنی بر جذب متخصصان از دیگر نقاط

استان‌های مختلف کشور است. در چنین شرایطی، توسعه متوازن استان‌های جنوبی و ممانعت از توسعه جزیره‌ای و قارچ‌گونه این مناطق، به توسعه دریا محور در کشور می‌انجامد.

منابع

- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
- سلسله جلسات تشکیل‌شده در پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر.
- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه.
- UNCTADstat
(<http://unctadstat.unctad.org>).

- بهره‌مندی از ابعاد مختلف ظرفیت‌های مناطق جنوبی کشور: با وجود ظرفیت‌های مختلف مناطق جنوبی کشور، نگاه مسئولان به جنوب کشور بیشتر به بخش نظامی معطوف بوده است. برقراری امنیت مرزهای آبی کشور ضرورتی دوچندان دارد، اما نباید بهره‌مندی از دیگر ظرفیت‌های مناطق جنوبی کشور مورد غفلت قرار گیرد. در این راستا، بهره‌مندی از ظرفیت ۳۹ میلیون نفر مرزنشین کشور برای ممانعت از بروز قاچاق، بهره‌مندی از امکان تهاتر کالا بدون نیاز به کانال‌های مالی و... نقش مهمی در برقراری امنیت اقتصادی و سیاسی کشور ایفا می‌کند. برای تحقق این مهم، انتصاب یکی از وزرا با حفظ سمت به‌عنوان استاندار مناطق محروم مانند استان سیستان و بلوچستان، اجبار برای حضور مسئولان رده‌بالا در این مناطق و... به توسعه متوازن این مناطق می‌انجامد.

- الزام به بودجه‌ریزی متوازن براساس سیاست‌های آمایش سرزمین: تعهد به سیاست‌های آمایش سرزمین در تدوین بودجه سال ۱۴۰۱ و سال‌های آتی با افزایش سهم بودجه استان‌های محروم جنوبی، زمینه توسعه اقتصاد دریا محور را در کشور فراهم می‌آورد. تعهد به بودجه‌ریزی متوازن بر اساس سیاست‌های آمایش سرزمین، کاهش هزینه‌های غیرضرور ردیف‌های بودجه‌ای و تمرکز بر بخش‌های حمایتی و رفاهی بودجه برای استان‌های جنوبی، تمرکززدایی تخصیص منابع به تعداد محدودی از استان‌های کشور و... دربرگیرنده تخصیص عادلانه امکانات و توسعه متوازن